

Pierwsza w Krakowie kawiarnia

2012-04-30

Jak pisze Jan Adamczewski w swojej książce "Kraków od A do Z" pierwsze europejskie kawiarnie powstały zaraz po tym, jak Jan III Sobieski odniósł zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem i w obozie Kara Mustafy zdobył sporą ilość aromatycznych ziaren. Wprawdzie znano w Polsce kawę już sto lat wcześniej, jednak powołując się na opinię zawartą w utworze Jana Andrzeja Morsztyna (1613-1693) trzeba stwierdzić, że nie cieszyła się ona zbyt dużą popularnością:

*"Niech napój ten wredny
Nigdy chrześcijańskiej
nie splugawi gęby".*

Ze względu na jej pogańskie (arabskie) pochodzenie chrześcijanie długo uważali kawę za napój szatański. Burzliwe spory wokół kawy rozstrzygnął dopiero papież Klemens VIII w XVI w., który rozsmakowawszy się w napoju stwierdził, że "szatana trzeba wypędzić, a kawę uczynić napojem chrześcijan".

Zwyczaj picia kawy upowszechnił się dopiero w XVIII wieku dzięki Sasom. Wtedy też powstały pierwsze "kafehauzy". Pierwsza kawiarnia w Krakowie powstała na początku lat siedemdziesiątych XVIII w., na I piętrze kamienicy Tenczerowskiej, w Rynku Głównym pod numerem 31 (róg ulicy Szewskiej). Prowadziła ją Marianna Sędrakowska. Właścicielka osobiście podawała gościom kawę, pobierając 3 grosze. Specjalnością zakładu była tzw. kawa "po polsku", tj. "tęga" kawa z grubym kożuchem. Choć lokal był urządzony dość skromnie - do każdego ze stolików przytwierdzone były na łańcuszkach po trzy blaszane łyżeczki, zaś ławki stały pod ścianami - odwiedzano go bardzo chętnie.

Znaną kawiarnię w domu "Pod Aniołkiem" przy ul. Floriańskiej 11 prowadziła w połowie XIX wieku Maria Bałucka, matka znakomitego polskiego komediopisarza Michała Bałuckiego.

Dopiero jednak po przejęciu kawiarni przez cukierników zaczęły one cieszyć się coraz większą popularnością. Lorenzo Paganino Cortesi, Szwajcar, w 1823 roku założył w Rynku Głównym, w kamienicy pod numerem 28, cukiernię słynącą ze znakomitych ciastek, likierów i pieczonych kasztanów (później znana jako "Antyczna").

Jedną z najbardziej ekskluzywnych kawiarni prowadził w latach 1885-1914 Józef Kijak w Rynku Głównym 44. W 1879 roku w Sukiennicach otwarto kawiarnię Remana, którą potem przejął od Stefana Remana Jan Noworolski. Wnętrze tej kawiarni zaprojektował w 1910 roku Eugeniusz Dąbrowa, znany dekorator teatralny. Do dziś znana jest jako kawiarnia "U Noworola".

Na przełomie XIX i XX wieku powstało wiele kawiarni, znanych w całym kraju. Wówczas też zaczęły pojawiać się pierwsze kawiarnie artystyczne. W prowadzonej przez Ferdynanda Turlińskiego przy ul. Szpitalnej 38 Kawiarni "Paon" (Pod Pawiem) związanej w latach 1897-1900 z Młodą Polską bywali Stanisław Przybyszewski, Jacek Malczewski, Stanisław Wyspiański, Włodzimierz Tetmajer, Jan

Stanisławski. Jak pisze Jan Adamczewski na ścianie kawiarni wisiało płótno, na którym każdy mógł tworzyć - pisać i malować wedle swego gustu.

Artyści spotykali się także u Sauera, w dzisiejszym Klubie Dziennikarzy "Pod Gruszką". Najpopularniejszym jednak miejscem spotkań artystów na początku dwudziestego wieku była Lwowska Cukiernia Jana Apolinarego Michalika przy ulicy Floriańskiej 45, do dziś znana jako Kawiarnia "Jama Michalika". Tu rozpoczął w 1905 roku swoją działalność słynny Kabaret "Zielony Balonik". Do dziś we wnętrzach lokalu zachowały się tu autentyczne meble, obrazy, rysunki z czasów Michalika.

Warto wspomnieć także kawiarnię Esplanada (późniejszy "Cristal"), u zbiegu ulic Krupniczej i Podwale, miejsce spotkań przedstawicieli świata nauki, profesorów uniwersyteckich, literatów, muzyków i melomanów. Małą boczną salą Esplanady upodobali sobie futuryści. Ze względu na jej owalny kształt nazwali swój klub "Gałką Muszkatołową". Najczęstszymi gośćmi byli tu Tytus Czyżewski, Bruno Jasieński, Leon Chwistek, Anatol Stern, Stanisław Młodożeniec, Konrad Winkler.

Materiał opracowany przez Joannę Szulborską-Łukaszewicz w oparciu o książki Jana Adamczewskiego "Kraków od A do Z" (KAW, wyd. III, 1992) oraz "Ech, mój Krakowie" (WL, 1980) a także "Encyklopedię Krakowa" (Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000) .